

Nikolina GUNJEVIĆ KOSANOVIĆ

ngunjevi@unizd.hr

IZMEĐU MORA I UNUTARNJE TIŠINE: EGZISTENCIJALNA REFLEKSIJA U LIRICI CATERINE FELICI

Sveučilište u Zadru

Apstrakt: Rad se bavi analizom lirskog opusa Caterine Felici, pjesnikinje zadarskih korijena koja svoje stvaralaštvo razvija u kontekstu poslijeratnog egzila, s posebnim naglaskom na egzistencijalnu dimenziju njezine poezije. Polazeći od imanentne analize odabranih pjesničkih zbirki, rad istražuje temeljne motive i strukturalna obilježja lirike ove pjesnikinje, među kojima se izdvajaju melankolija, unutarnja napetost, kontradikcija i refleksivnost subjekta. Posebna se pozornost posvećuje ulozi prirode – osobito mora – kao simboličkog i emotivnog prostora u kojem se artikulira odnos između subjekta i stvarnosti. Analiza pokazuje kako se u poeziji Caterine Felici razvija suptilan, ali postojan dijalog između vanjskog svijeta i unutarnjeg iskustva, pri čemu se stvarnost ne prikazuje kao stabilna kategorija, već kao dinamično i često kontradiktorno polje percepcije. U tom se kontekstu ističe asketski, reducirani jezični izraz koji omogućuje visoku razinu semantičke koncentracije i simboličke višeznačnosti. Egzistencijalna refleksija u njezinoj lirici ne proizlazi isključivo iz iskustva egzila, nego se oblikuje kao univerzalna meditacija o ljudskoj osamljenosti, prolaznosti i nemogućnosti konačne spoznaje. Rad poetiku ove autorice smješta u širi kontekst suvremene talijanske lirike, ukazujući na njezinu specifičnost u spoju formalne discipliniranosti i tematske otvorenosti te na njezin doprinos književnosti koja nadilazi autobiografske impulse egzila i ostvaruje se na razini općeljudskog iskustva.

Ključne riječi: Caterina Felici, poezija, egzistencijalna refleksija, melankolija, kontradikcija, priroda, more, jezična redukcija, talijanska književnost, egzil

1. Uvod

Lirika Caterine Felici nastaje unutar šireg korpusa književnosti talijanskih autora zadarskih korijena u egzilu nakon Drugog svjetskog rata, u kojemu se egzil oblikuje kao temeljna egzistencijalna i književna matrica. Taj je korpus u hrvatskoj talijanistici već bio predmet sustavne književnopovijesne i teorijsko-kritičke obrade, pri čemu su utvrđene njegove ključne tematske i poetičke odrednice: fragmentarnost, melankolična tonalnost, centralnost memorije i simbolička rekonstrukcija izgubljenog prostora. U tom se kontekstu opus Caterine Felici izdvaja kao

specifična lirska dionica u kojoj egzil ne funkcionira uvijek kao eksplicitna tema, nego kao trajno stanje percepcije i interpretacije stvarnosti. Kritička recepcija njezina opusa jasno upućuje na dvostruku prirodu njezina pjesničkog izraza. S jedne strane naglašava se stilistička suzdržanost i jezična ekonomija, a s druge izražena refleksivna i simbolička dimenzija. Tako Giorgio Bàrberi Squarotti govori o „dragocjenom i elegantnom impresionizmu koji prelazi u meditaciju, u simboličko prikazivanje života, njegovih patnji i radosti“ (Felici 2004), dok Mario Luzi ističe „jasnu i dirljivu poeziju“ (Felici 2004). U istom smjeru Walter Mauro naglašava kako je „pokretačko središte [...] predstavljeno ljudskim životom“, uz „jezik koji je bitan i ogoljen“ (Felici 1997).¹ Takve ocjene upućuju na činjenicu da je riječ o poeziji koja se gradi na minimalizmu izraza, ali istodobno proizvodi visoku razinu semantičke i interpretativne složenosti. Već u ranoj recepciji uočena je i tematska konstanta melankolije, koja se pojavljuje kao temeljni ton poezije Caterine Felici. Marco Neirotti, analizirajući zbirku *Reciproco possesso*, govori o „iskrenim stihovima, većinom obavijenima tugom, a povremeno i pesimizmom“, obilježenima „melankoličnim promatranjem ljudi, krajolika i osjećaja“ (Neirotti 1976: 15). Međutim, ta melankolija ne ostaje na razini emocionalne reakcije, nego se razvija u refleksivni okvir kroz koji subjekt promatra i interpretira stvarnost. Takva se percepcija jasno očituje već u pjesmi „Giornata di settembre“ iz zbirke *Reciproco possesso*, gdje se melankolija povezuje s motivima mora, vjetra i prolaznosti godišnjih ciklusa: „Nel vento / ascolto il mare / spumeggiante / settembrino / sugli scogli, / sulla spiaggia deserta / vado stendendo / la mia malinconia“ (Felici 1975: 20). U prijevodu: „U vjetru / slušam more / zapjenjeno / rujansko / na hridima, / po pustoj plaži / rasprostirem / svoju melankoliju.“ Melankolija se ovdje ne oblikuje kao trenutačno emocionalno stanje, nego kao način percepcije svijeta. Vanjski pejzaž ne funkcionira kao dekorativni okvir, nego kao prostor projekcije unutarnjeg iskustva. More, pustoš plaže i rujanski ugođaj postaju elementi kroz koje subjekt artikulira svijest o prolaznosti i promjeni. Završni stihovi iste pjesme dodatno potvrđuju takvu refleksivnu dimenziju: „Penso al tempo / che vola / con ali di stagioni, / uguali in ogni anno / e mai le stesse. / Nell’uguaglianza / si cela il divenire, / si maschera la morte / col suo inganno“ (Felici 1975: 20). U prijevodu: „Mislim na vrijeme / koje leti / s krilima godišnjih doba, / jednakih svake godine / i nikada istih. / U jednakosti / skriva se postajanje, / maskira se smrt / svojom obmanom.“ Vrijeme se pritom ne prikazuje linearno, nego kao proces stalnog preoblikovanja u kojemu se ponavljanje i promjena neprestano preklapaju. Upravo u toj napetosti između trajanja i nestajanja može se prepoznati jedna od ključnih egzistencijalnih koordinata poetike ove autorice. Ključan uvid u strukturu njezina pjesničkog svijeta daje Liana De Luca, koja naglašava princip kontradikcije kao organizacijski mehanizam značenja, definiran kao „suptilna igra iluzornih zrcala“

1 Svi prijevodi citata s talijanskoga jezika u radu autoričin su prijevod.

(De Luca 1982: 6). U takvoj strukturi stvarnost se ne pojavljuje kao stabilna i jednoznačna kategorija, nego kao prostor stalnog preokretanja i relativizacije, gdje je „među nama često različita ista stvarnost“ (De Luca 1982: 6). Melankolična percepcija stvarnosti pojavljuje se i u pjesmi „Il passato presente“ iz zbirke *Dentro la vita*: „Un tetto di cupe nubi il cielo. / Io malinconica / nella fievole luce; / non appartengo / a questo giorno. / M'imprigiona il passato / nei ricordi; / oggi è il mio presente“ (Felici 2017: 21). U prijevodu: „Krov tamnih oblaka nebo. / Ja melankolična / na slaboj svjetlosti; / ne pripadam / ovome danu. / Zarobljava me prošlost / u sjećanjima; / danas je moja sadašnjost.“ Prošlost se pritom ne prikazuje kao zatvorena vremenska dimenzija, nego kao aktivna prisutnost koja prodiru u sadašnjost i određuje percepciju svijeta subjekta. Vrijeme se destabilizira, a granice između prošlog i sadašnjeg postaju fluidne. Sličan osjećaj unutarnje nesigurnosti i prolaznosti prisutan je i u pjesmi „Nebbia“ iz zbirke *Vastità nei frammenti*: „Avvolge la nebbia / ogni cosa / spandendo / il suo bianco fumoso“ (Felici 1978: 11). U prijevodu: „Magla obavija / sve / šireći / svoju dimnu bjelinu.“ Magla pritom ne skriva samo fizički prostor, nego destabilizira samu mogućnost jasne percepcije. U nastavku pjesme subjekt promatra „campanili senza chiese, / chiome d'alberi / sospese nello spazio“ (Felici 1978: 11), odnosno „zvonike bez crkava, / krošnje stabala / koje lebde u prostoru“. Takve slike stvaraju dojam stvarnosti lišene čvrstoga uporišta, pri čemu pejzaž postaje odraz egzistencijalne nesigurnosti. Ovakav model jasno se potvrđuje i u pjesmi „Labili confini“: „A volte fra uomini / labili confini / possono apparire / solide barriere; / e chi ci è simile / sembra da noi diverso“ (Felici 1994: 11). U prijevodu: „Katkad se među ljudima / labave granice / mogu činiti / čvrstim pregradama; / i onaj tko nam je sličan / izgleda drukčiji od nas.“ Ovi stihovi pokazuju kako se percepcija u lirici ove autorice ne temelji na stabilnosti, nego na promjenjivosti i relativnosti iskustva. Granice među ljudima istodobno su „labilne“ i „čvrste“, dok se bliskost lako može preobraziti u osjećaj udaljenosti. Time se uspostavlja poetski model u kojemu subjekt ne posjeduje stvarnost, nego je neprestano preispituje. Unutar tog modela posebno mjesto zauzima priroda, koja u poeziji ove autorice ne funkcionira kao puki dekorativni element, nego kao refleksivni medij. Kako ističe De Luca, „priroda u cjelini sudjeluje u strukturama poezije [...] kao nebo, vjetar, sunce, plavetnilo“ (De Luca 1982: 6), pri čemu se vanjski pejzaž uspostavlja kao prostor u kojem se artikuliraju unutarnja stanja subjekta. Motiv mora pritom zauzima osobito važno mjesto. Iako nije uvijek eksplicitno označen kao znak zavičaja, more djeluje kao trajna simbolička konstanta koja povezuje biografsko iskustvo egzila s univerzalnijom dimenzijom egzistencijalne refleksije. U pjesmi „Ampiezza di mondi“ iz zbirke *Dentro la vita* more postaje prostor duhovne otvorenosti i unutarnjeg širenja: „una nave lontana / che scivola / sulla calma del mare / diretta all'orizzonte, / un rapido volo d'uccelli / verso l'alto. / Io: spiritualmente protesa / ad ampiezze“ (Felici 2017: 27). U

prijevodu: „daleki brod / koji klizi / po mirnoći mora / prema obzoru, / brzi let ptica / prema visini. / Ja: duhovno usmjerena / prema prostranstvima.“ More se ovdje pojavljuje kao prostor prijelaza između konkretnoga i metafizičkog. Horizontalna linija mora i obzora povezuje se s vertikalom ptičjeg leta, dok se subjekt smješta upravo u prostor između tih dviju dimenzija. Takav odnos prema prostoru pokazuje kako njezina poezija nadilazi autobiografski okvir egzila i otvara se univerzalnijoj meditaciji o ljudskoj egzistenciji.

Polazeći od svih navedenih činjenica, ovaj rad usmjeren je na analizu lirike Caterine Felici iz perspektive egzistencijalne refleksije. Cilj rada, kako smo već istaknuli, nije ponovna rekonstrukcija njezina mjesta unutar književnosti egzila, već preciznije definiranje unutarnjih mehanizama njezine poetike, s posebnim naglaskom na odnos između melankolije, kontradikcije i jezične redukcije. Metodološki pristup temelji se na imanentnoj analizi pjesničkih tekstova, uz oslonac na postojeću književnokritičku recepciju. U nastavku rada najprije će se analizirati tematske konstante poetskog izričaja ove autorice, potom njezina poetika kontradikcije i refleksije, zatim uloga prirode kao simboličkog prostora te naposljetku jezične i stilističke osobitosti koje omogućuju artikulaciju takvog pjesničkog modela.

2. Tematske konstante: između melankolije i refleksije

Tematski horizont lirike Caterine Felici oblikuje se oko nekoliko stabilnih i međusobno povezanih konstanti koje se ponavljaju kroz različite zbirke i pjesničke faze, koje pritom ne gube svoju semantičku složenost. Među njima se osobito izdvajaju melankolija, svakodnevnica i refleksivni odnos subjekta prema stvarnosti. Te se sastavnice ne pojavljuju kao odvojeni motivski slojevi, nego kao međusobno prožeti elementi koji zajedno oblikuju prepoznatljiv poetski model. Melankolija se pritom nameće kao temeljni tonaliteta. Već je u ranoj recepciji istaknuto kako su njezini stihovi obilježeni „iskrenošću, većinom obavijenom tugom, a povremeno i pesimizmom“, uz „melankolično promatranje ljudi, krajolika i osjećaja“ (Neirotti 1976: 15). Međutim, takva melankolija ne može se svesti na emocionalnu reakciju na biografske okolnosti, uključujući i iskustvo egzila. Naprotiv, riječ je o stabilnom perceptivnom okviru koji određuje način na koji subjekt uspostavlja odnos prema svijetu. Melankolija u lirici Caterine Felici nije zatvoren afektivni registar, nego početna točka refleksije – stanje koje omogućuje distancu, ali i produbljeno razumijevanje stvarnosti. Ova se dimenzija jasno očituje u već spomenutoj pjesmi „Il passato presente“ iz zbirke *Dentro la vita*: „Un tetto di cupe nubi il cielo. / Io malinconica / nella fievole luce; / non appartengo / a questo giorno. / M'imprigiona il passato / nei ricordi; / oggi è il mio presente“ (Felici 2017: 21). U prijevodu: „Krov tamnih oblaka

nebo. / Ja melankolična / u slaboj svjetlosti; / ne pripadam / ovome danu. / Zarobljava me prošlost / u sjećanjima; / danas je moja sadašnjost.“ Melankolija se ovdje oblikuje kao osjećaj nepripadanja sadašnjem trenutku. Prošlost ne djeluje kao zatvorena vremenska dimenzija, nego kao aktivna sila koja prodire u sadašnjost i određuje percepciju svijeta lirskog subjekta. Upravo zbog toga vrijeme u lirici Caterine Felici rijetko funkcionira linearno; sadašnjost je neprestano prožeta memorijom, dok se granice između prošlog i sadašnjeg destabiliziraju. Sličan odnos prema vremenu i prolaznosti pojavljuje se i u pjesmi „Nella nebbia“ iz zbirke *Nei giorni*: „Malinconia in me / nel vedere scomparire / strade, alberi e case / nella nebbia“ (Felici 2020: 45). U prijevodu: „Melankolija u meni / dok gledam kako nestaju / ceste, stabla i kuće / u magli.“ Magla pritom nema samo pejzažnu funkciju, nego postaje simbol nestabilnosti stvarnosti i nesigurnosti percepcije. Nestajanje prostora u magli odgovara osjećaju unutarnje dezorijentacije subjekta i njegove egzistencijalne nesigurnosti. U tom se okviru melankolija povezuje s trajnim osjećajem unutarnje napetosti. Subjekt poezije Caterine Felici rijetko zauzima stabilnu poziciju; njegova percepcija obilježena je kolebanjem, nesigurnošću i stalnim preispitivanjem. Ta se napetost očituje u odnosu između unutarnjeg iskustva i vanjskog svijeta, pri čemu se stvarnost ne prihvaća kao zadana, nego kao problematična i višeznačna kategorija. Takav odnos osobito dolazi do izražaja u pjesmi „Contrasti“ iz zbirke *Oltre le parole*: „Fermo, austero / sembri a tanti questa roccia; / ma è tua, lo so, / pure la dolcezza / di questo suo rivoletto d'acqua / che incerto cerca la sua via“ (Felici 1982: 43). U prijevodu: „Čvrsta, stroga / mnogima se čini ova stijena; / ali tvoja je, znam, / i nježnost / ovog njezina potocića / koji nesigurno traži svoj put.“ Kontradikcija između čvrstoće stijene i nesigurnosti vode ne pojavljuje se kao retorički ukras, nego kao način razumijevanja ljudske osobnosti. Identitet se ne definira jedinstveno, nego kroz istodobno postojanje suprotstavljenih obilježja: snage i ranjivosti, stabilnosti i nesigurnosti. Važnu ulogu u artikulaciji takve refleksije ima svakodnevice. Za razliku od poetika koje egzistencijalna pitanja oblikuju kroz izvanredne ili dramatične situacije, Felici ih smješta u prostor naizgled običnog i neupadljivog. Predmeti, geste i rutine svakodnevnoga života postaju nositelji značenja, ali ne kroz simboličku prenapregnutost, nego kroz diskretnu sugestivnost. Takva poetika osobito je vidljiva u pjesmi „L'orticello a Zara“: „Zappavo la terra cantando, / con entusiasmo seminavo, / immaginando contenta / il mio piccolo raccolto“ (Felici 2017: 59). U prijevodu: „Kopala sam zemlju pjevajući, / s oduševljenjem sijala, / radosno zamišljajući / svoju malu žetvu.“ Dječji čin obrađivanja vrta pritom nadilazi autobiografsku razinu i postaje metafora životnog iskustva. Završni stihovi pjesme dodatno potvrđuju takvu simboličku transformaciju svakodnevica: „la gioia della semina, / col suo apporto di speranze, / è importante, / forse più di quella / per il raccolto“ (Felici 2017: 59). U prijevodu: „radost sjetve, / sa svojim doprinosom nade, /

važna je, / možda više od one / zbog žetve.“ Na taj način jednostavna svakodnevna radnja poprima egzistencijalno značenje: važnost se ne pridaje konačnom rezultatu, nego samom procesu, očekivanju i nadi. Takav odnos prema svakodnevici povezan je i s načinom na koji se u lirici Caterine Felici oblikuje iskustvo egzila. Premda je ono implicitno prisutno kao biografska i kontekstualna pretpostavka, egzil se rijetko tematizira izravno. Umjesto toga, očituje se kroz osjećaj diskontinuiteta, blage izmještenosti i suptilnog nepripadanja prostoru. Ova dimenzija osobito je vidljiva u pjesmi „Stanziale e nomade“: „Mi sento stanziale. / Ma spesso le mie emozioni, / i miei pensieri, / la mia immaginazione / sanno abbattere pareti / e confini che mi chiudono / e divento nomade nel mondo“ (Felici 2020: 75). U prijevodu: „Osjećam se sjedilački. / Ali često moje emocije, / moje misli, / moja mašta / znaju srušiti zidove / i granice koje me zatvaraju / i postajem nomad u svijetu.“ Egzil se ovdje više ne pojavljuje kao povijesna ili geografska činjenica, nego kao unutarnje stanje svijesti. Subjekt istodobno pripada prostoru i nadilazi ga, ostajući trajno između ukorijenjenosti i kretanja. Unutar tog okvira posebnu funkciju ima odnos između subjekta i stvarnosti. Lirika ove autorice počiva na principu kontradikcije i stalnog preispitivanja jedinstvenosti percepcije. Stvarnost se ne prikazuje kao homogena cjelina, nego kao niz parcijalnih i često proturječnih iskustava. To se jasno očituje u pjesmi „Potenza e debolezza“: „È d'una grossa potenza, spesso, / l'enorme debolezza“ (Felici 2003: 27). U prijevodu: „Velika je snaga, često, / golema slabost.“ Takvi stihovi pokazuju kako se u poeziji ove autorice značenje oblikuje upravo kroz supostojanje oprečnih kategorija. Snaga i slabost ne isključuju jedna drugu, nego se međusobno nadopunjuju i preoblikuju. Upravo u dinamici između melankolije, svakodnevice i refleksije može se prepoznati temeljna tematska os lirike ove autorice. Riječ je o poeziji koja ne teži razrješenju napetosti, nego njezinu očuvanju, koja ne nudi konačne odgovore, već otvara prostor za trajno preispitivanje iskustva, vremena i identiteta.

3. Poetika kontradikcije i zrcaljenja

Jedan od temeljnih strukturnih principa lirike Caterine Felici jest poetika kontradikcije, odnosno način oblikovanja pjesničkog iskaza koji počiva na istodobnom supostojanju različitih, često međusobno napetih ili proturječnih perspektiva. Riječ je o postupku koji nadilazi razinu tematske opozicije i zahvaća samu organizaciju značenja, određujući odnos između subjekta, jezika i stvarnosti. Krićka recepcija prepoznala je ovu dimenziju kao jednu od ključnih osobitosti poetike Caterine Felici. Liana De Luca opisuje je kao „suptilnu igru iluzornih zrcala“ (De Luca 1982: 6), čime upućuje na strukturu u kojoj se stvarnost ne reproducira neposredno, nego se reflektira, umnaža i relativizira kroz niz perceptivnih pomaka. Takav model podrazumijeva odustajanje od jedinstvene i stabilne interpretacije svijeta te uspostavu diskurzivnog prostora u kojemu značenje nastaje

upravo u napetosti između različitih perspektiva. U tom kontekstu pojam zrcaljenja poprima središnje mjesto. Zrcalo u poeziji Caterine Felici nije tek metaforički motiv, nego princip organizacije iskustva: ono označuje odnos u kojemu se stvarnost uvijek pojavljuje kao odraz, nikada kao neposredna datost. Subjekt ne zahvaća svijet izravno, nego ga promatra kroz slojeve refleksije koji ga istodobno približavaju i udaljavaju od njega. Takav odnos jasno se očituje u pjesmi „Specchi“: „A volte nelle persone / cerchi alcuni specchi di te, / ne sfuggi altri“ (Felici 2003: 33). U prijevodu: „Katkad u ljudima / tražiš neka svoja zrcala, / od drugih bježiš.“ Zrcalo ovdje ne funkcionira kao sredstvo potvrđivanja identiteta, nego kao mjesto njegove nestabilnosti. Subjekt se prepoznaje u drugima, ali istodobno od tih odraza pokušava pobjeći. Identitet se stoga ne pojavljuje kao zatvorena i samodostatna kategorija, nego kao proces neprestanog prepoznavanja i udaljavanja. Takva struktura nužno uključuje i element kontradikcije. U lirici ove autorice kontradikcija ne djeluje kao retorički ukras, nego kao temeljni način spoznaje. Subjekt istodobno prihvaća i dovodi u pitanje vlastitu percepciju, što rezultira trajnim kolebanjem između različitih značenjskih polova. Ova dinamika osobito dolazi do izražaja u pjesmi „Importanti contrasti“: „Avverto le mie forti radici / che m'uniscono alla terra / e mi donan linfa preziosa; / mi permetton anche / saldezza d'ali / per raggiungere altezze“ (Felici 2017: 43). U prijevodu: „Osjećam svoje snažne korijene / koji me povezuju sa zemljom / i daju mi dragocjeni sok; / dopuštaju mi također / čvrstoću krila / da dosegnem visine.“ Korijen i krilo, zemlja i visina, ukorijenjenost i težnja prema uzdizanju ovdje ne djeluju kao suprotstavljeni elementi, nego kao međusobno ovisni aspekti identiteta subjekta. Kontradikcija se ne razrješava, nego ostaje trajno prisutna kao temelj unutarnje dinamike. Ista pjesma dodatno produbljuje takav model: „Cerco la solitudine / su strade deserte, / la compagnia in quelle affollate. / Ha per me fascino il sereno, / a volte anche la tempesta. / La contentezza e la malinconia / posson diversamente rendermi viva“ (Felici 2017: 43). U prijevodu: „Tražim samoću / na pustim cestama, / društvo na onima prepunima ljudi. / Privlači me vedrina, / katkad i oluja. / Zadovoljstvo i melankolija / mogu me na različite načine učiniti živom.“ Ovi stihovi posebno jasno pokazuju kako se u lirici Caterine Felici egzistencija oblikuje kroz istodobno prisustvo oprečnih stanja. Samoća i zajedništvo, vedrina i oluja, zadovoljstvo i melankolija ne isključuju jedno drugo, nego zajedno sudjeluju u oblikovanju iskustva života. Važno je naglasiti da kontradikcija u ovom kontekstu ne vodi razrješenju, nego njegovu odgađanju. Poezija ove autorice ne teži uspostavi konačne istine, nego održavanju otvorenosti značenja. Upravo u toj otvorenosti može se prepoznati njezina egzistencijalna dimenzija: stvarnost se ne prikazuje kao stabilna i spoznatljiva cjelina, nego kao prostor neprestane reinterpetacije. Takav odnos prema stvarnosti povezan je i s načinom na koji se u lirici ove autorice oblikuje iskustvo vremena. Prošlost i sadašnjost ne pojavljuju se kao jasno odvojene kategorije, nego kao međusobno prožeti slojevi

koji se reflektiraju jedan u drugome. Sjećanje ne reproducira prošlost, nego je preoblikuje kroz prizmu sadašnjeg iskustva. To se osobito jasno očituje u pjesmi „Oggi, nel passato“: „Avvolta dal grigiore della luce, / assalita dai ricordi, / m'estraneo oggi dal presente, / rivivo nel passato“ (Felici 1994: 13). U prijevodu: „Obavijena sivlom svjetlosti, / obuzeta sjećanjima, / danas se udaljujem od sadašnjosti, / ponovno živim u prošlosti.“ Granica između sadašnjosti i prošlosti ovdje postaje nestabilna. Subjekt ne „pamti“ prošlost iz distance, nego je ponovno proživljava, dok sadašnjost gubi svoju čvrstoću i sigurnost. Zrcalna struktura očituje se i na razini jezika. Jezik u ne funkcionira kao transparentan medij, nego kao prostor u kojemu se značenje konstruira kroz elipsu, redukciju i višeznačnost. Upravo zbog toga isti izraz često ostaje otvoren različitim interpretacijama. Takav postupak vidljiv je u pjesmi „Rapporti“: „So di barriere / tra chi è insieme, / d'invisibili fili / che ci uniscono / ai lontani“ (Felici 1982: 17). U prijevodu: „Znam za prepreke / među onima koji su zajedno, / za nevidljive niti / koje nas povezuju / s udaljenima.“ Blizina i udaljenost ovdje se međusobno preokreću: oni koji su fizički blizu mogu ostati odvojeni, dok se istinska povezanost može ostvariti upravo s odsutnima i dalekima. Takva semantička nestabilnost dodatno potvrđuje da je kontradikcija u Felicinoj lirici ne samo tematska, nego i formalna kategorija. Minimalistički stil pritom ne vodi pojednostavljenju značenja, nego upravo suprotno – omogućuje njegovu višeslojnost. Redukcija izraza postaje sredstvo semantičke gustoće, dok kratki stihovi otvaraju prostor za složenu refleksiju. U konačnici, poetika kontradikcije i zrcaljenja omogućuje da se lirika ove autorice sagleda kao sustav u kojemu se stvarnost ne prikazuje, nego neprestano preispituje. Subjekt se ne nalazi izvan tog procesa, nego je njegov sastavni dio: on sudjeluje u oblikovanju značenja, ali ga nikada ne može u potpunosti stabilizirati. Time se uspostavlja poetski model koji odgovara egzistencijalnom iskustvu obilježenom nesigurnošću, relativnošću i trajnim traženjem smisla.

4. Priroda kao simbolički i refleksivni prostor

U lirici Caterine Felici priroda zauzima istaknuto mjesto, ali ne kao autonomna tematska cjelina niti kao dekorativna pozadina pjesničkog iskaza, već kao funkcionalni element u procesu oblikovanja značenja. Prirodni motivi – more, nebo, vjetar, svjetlost, magla – pojavljuju se kao posrednici između vanjskog svijeta i unutarnjeg iskustva subjekta, omogućujući artikulaciju egzistencijalnih stanja koja se ne mogu izravno izraziti. Kritička recepcija već je uočila ovu dimenziju, ističući kako „priroda u cjelini sudjeluje u strukturama poezije [...] kao nebo, vjetar, sunce, plavetnilo“ (De Luca 1982: 6). Priroda se pritom ne pojavljuje kao statični okvir, nego kao dinamičan sustav znakova koji sudjeluje u oblikovanju pjesničkog značenja. Ona nije predmet promatranja, nego refleksivni prostor kroz koji subjekt interpretira vlastito iskustvo. Takav

odnos jasno se očituje u pjesmi „Familiarità“: „Familiari certi luoghi / avvolti dal silenzio, / ricchi di bellezza / in cui amo stare“ (Felici 2020: 7). U prijevodu: „Poznata neka mjesta / obavijena tišinom, / puna ljepote / u kojima volim boraviti.“ Prirodni prostor ovdje nije opisan realistično ni detaljno, nego kroz emocionalnu i perceptivnu bliskost. Tišina, ljepota i osjećaj smirenosti djeluju kao elementi unutarnje stabilizacije subjekta. Međutim, priroda ne ostaje isključivo prostor harmonije; ona istodobno omogućuje udaljavanje od stvarnosti i ulazak u imaginarni prostor refleksije: „Sembra annullarsi / il mio presente; / e vago serena / dentro immaginari mondi“ (Felici 2020: 7). U prijevodu: „Čini se da nestaje / moja sadašnjost; / i spokojno lutam / imaginarnim svjetovima.“ Priroda se tako pojavljuje kao prijelazni prostor između konkretnoga i imaginarnoga, između stvarnosti i unutarnjeg iskustva. Posebno mjesto unutar tog simboličkog sustava zauzima more. Iako se rijetko izravno tematizira kao znak zavičaja, ono u lirici ove autorice djeluje kao trajna simbolička konstanta koja povezuje biografsko iskustvo s univerzalnijom dimenzijom egzistencijalne refleksije. Njegova semantička funkcija je višestruka: more je istodobno prostor otvorenosti i nesigurnosti, privlačnosti i prijetnje, trajanja i promjene. Takva ambivalentnost osobito je vidljiva u pjesmi „Nel ricordo della gioia“: „Sei come il mare, / che lambisce / e travolge / con la violenza / dell'onda“ (Felici 1978: 17). U prijevodu: „Ti si poput mora, / koje dodiruje / i preplavljuje / silinom / vala.“ More se ovdje pojavljuje kao figura emocionalne dvoznačnosti. Ono istodobno privlači i ugrožava, donosi nježnost i razaranje. Takav odnos dodatno se produbljuje u nastavku pjesme: „Sai rendermi felice / e far soffrire“ (Felici 1978: 17). U prijevodu: „Znaš me usrećiti / i učiniti da patim.“ Prirodni motiv pritom nadilazi vlastitu pejzažnu funkciju i postaje sredstvo artikulacije unutarnjih emocionalnih napetosti. Slična simbolička višeznačnost pojavljuje se i u pjesmi „Il fascino della mutevolezza“: „come di quella del mare / che sembra palude / nella bassa marea, / un lago quand'è calma distesa, / e si gonfia minaccioso, / ci aggredisce con furore / nella tempesta“ (Felici 2003: 39). U prijevodu: „kao i onoga mora / koje izgleda poput močvare / za oseke, / poput jezera kada je mirno, / a prijeteći se nadima / i napada nas silinom / u oluji.“ Ovdje more postaje izrazito dinamičan simbol. Njegova promjenjivost odgovara nestabilnosti percepcije i emocionalnog iskustva subjekta. Priroda se ne pojavljuje kao stabilan oslonac, nego kao prostor stalne transformacije. Važnu ulogu u poetici Caterine Felici imaju i motivi svjetlosti i tame. Svjetlost se često povezuje s mogućnošću unutarnjeg otvaranja i duhovnog širenja, dok tama označuje nesigurnost, zatvorenost ili introspektivno povlačenje. Međutim, ni ovdje ne dolazi do jednostavne opozicije; svjetlost i tama djeluju kao međusobno povezani aspekti iskustva. To je osobito vidljivo u pjesmi „Come germoglio“: „germoglio che ha lasciato il buio / rompendo la terra / per incontrare la luce“ (Felici 2003: 29). U prijevodu: „klica koja je napustila tamu / probijajući zemlju / kako bi

susrela svjetlost.“ Slika klice pritom funkcionira kao metafora unutarnjeg preporoda. Priroda ovdje ne predstavlja vanjski prizor, nego simbolički model egzistencijalnog iskustva: izlazak iz tame prema svjetlosti označuje mogućnost duhovne transformacije nakon boli i zatvorenosti. Prirodni elementi u poeziji ove autorice sudjeluju i u artikulaciji iskustva vremena. Godišnja doba, magla, vjetar ili pokret vode upućuju na prolaznost i nestabilnost, ali bez naglašene dramatike. Vrijeme se ne tematizira izravno, nego se očituje kroz promjene u pejzažu. Takva temporalna dimenzija osobito je izražena u pjesmi „Nebbia“: „Avvolge la nebbia / ogni cosa / spandendo / il suo bianco fumoso“ (Felici 1978: 11). U prijevodu: „Magla obavija / sve / šireći / svoju dimnu bjelinu.“ Magla pritom ne skriva samo fizički prostor, nego destabilizira samu mogućnost jasne percepcije. U nastavku pjesme subjekt promatra: „campanili senza chiese, / chime d'alberi / sospese nello spazio“ (Felici 1978: 11). U prijevodu: „zvoničke bez crkava, / krošnje stabala / koje lebde u prostoru.“ Takve slike stvaraju dojam stvarnosti lišene čvrstoga uporišta. Pejzaž postaje fragmentaran i gotovo nestvaran, čime priroda dodatno sudjeluje u oblikovanju egzistencijalne nesigurnosti. Unatoč tome, priroda u lirici Caterine Felici ne djeluje isključivo destabilizirajuće. Ona istodobno omogućuje određeni oblik unutarnje koncentracije i refleksivne jasnoće. U pjesmi „Desidero camminare sola“ prirodni prostor postaje mjesto privremenoga sklada između subjekta i svijeta: „Desidero camminare sola, / abbandonarmi / a questa giornata di sole, / sentirmi colma di luce“ (Felici 2017: 35). U prijevodu: „Želim hodati sama, / prepustiti se / ovom sunčanom danu, / osjećati se ispunjena svjetlošću.“ Priroda pritom ne uklanja egzistencijalnu napetost, ali omogućuje njezino privremeno smirivanje kroz iskustvo svjetlosti, prostora i tišine. U konačnici, priroda u lirici Caterine Felici funkcionira kao simbolički i refleksivni prostor u kojem se susreću vanjsko i unutarnje, konkretno i apstraktno, iskustveno i misaono. More, magla, svjetlost, vjetar i horizonti ne pojavljuju se kao dekorativni elementi, nego kao sastavni dijelovi poetskog sustava u kojem se egzistencijalna refleksija oblikuje kroz neprestanu interakciju subjekta i svijeta.

5. Jezična redukcija i semantička gustoća

Jedna od najuočljivijih osobitosti lirike Caterine Felici jest izrazita jezična redukcija. Njezina poezija odlikuje se kratkim stihovima, sintaktičkom discipliniranošću i odsutnošću retoričke prenapravljenosti. Međutim, takva formalna suzdržanost ne vodi pojednostavljenju značenja; naprotiv, upravo zahvaljujući reduciranom izrazu lirika ove autorice postiže visoku razinu semantičke koncentracije i sugestivnosti. Kritika je više puta naglasila ovu dimenziju njezina pjesničkog jezika. Walter Mauro govori o „bitnom i ogoljenom jeziku“ (Felici 1997), dok Giorgio Bàrberi Squarotti ističe sposobnost da se kroz „elegantni impresionizam“ razvije

simbolička i meditativna razina pjesničkog iskaza (Felici 2004). Takve ocjene upućuju na poetiku koja odbacuje retoričku ekspanzivnost i temelji se na ekonomiji izraza, elipsi i koncentriranom značenju. Njezina poezija pritom ne teži ornamentalnosti. Slike su kratke, često fragmentarne, a emocionalni ton suzdržan. Subjekt rijetko eksplicitno objašnjava vlastita stanja; umjesto toga, značenje nastaje kroz sugestiju, kontrast i simboličku rezonanciju pojedinih motiva. Takav postupak jasno je vidljiv u pjesmi „Schiavitù“: „Nel nostro vivere / non sempre distinguiamo / le schiavitù imposte / da quelle da noi scelte“ (Felici 2017: 13). U prijevodu: „U našem življenju / ne razlikujemo uvijek / nametnuta ropstva / od onih koja sami biramo.“ Pjesma se sastoji od svega nekoliko stihova, ali upravo kroz tu sažetost ostvaruje snažan refleksivni učinak. Izostanak dodatnih objašnjenja omogućuje višestrukost interpretacije: „ropstvo“ se može odnositi na društvene, emocionalne ili egzistencijalne oblike ograničenja, dok kontrast između nametnutog i izabranog otvara pitanje odgovornosti i slobode subjekta. Slična se jezična ekonomija pojavljuje i u pjesmi „In tragitti diversi“: „In tragitti diversi / non riconosci a volte / uguali vie del tuo passato, / non immagini / lo stesso punto d'arrivo“ (Felici 1994: 7). U prijevodu: „Na različitim putovima / katkad ne prepoznaješ / iste staze svoje prošlosti, / ne zamišljaš / isto odredište.“ Minimalistička struktura pjesme omogućuje izrazitu otvorenost značenja. Put, prošlost i odredište ne određuju se konkretno, nego ostaju simboličke kategorije kroz koje se oblikuje iskustvo promjene, udaljavanja i reinterpretacije vlastitog identiteta. Važno je pritom naglasiti da redukcija u lirici ove autorice ne proizlazi iz težnje prema hermetičnosti. Njezini stihovi ostaju komunikativni i jasni, ali upravo zahvaljujući suzdržanosti izbjegavaju zatvaranje značenja u jednoznačnu interpretaciju. Jezik ne objašnjava stvarnost, nego je sugerira. Takav odnos prema jeziku osobito je vidljiv u pjesmi „Rapporti“: „del mutismo, a volte, / di parole, parlarsi / senza voce“ (Felici 1982: 17). U prijevodu: „o nijemosti, katkad, / riječi, razgovaranja / bez glasa.“ Sintaktička fragmentarnost i reducirana formulacija omogućuju da tišina postane jednako važna kao i izgovorena riječ. Komunikacija se ne ostvaruje isključivo govorom; upravo odsutnost glasa može postati oblik dubljeg razumijevanja ili udaljenosti među ljudima. Takva poetika šutnje i redukcije povezana je i s načinom na koji Felici oblikuje emocionalni izraz. Emocije se rijetko iznose eksplicitno ili retorički pojačano; umjesto toga, pojavljuju se posredno, kroz kratke slike ili simboličke pomake. Upravo zbog toga emocionalni učinak njezine poezije često proizlazi iz suzdržanosti, a ne iz intenzivnog verbalnog iskaza. To se jasno očituje u pjesmi „L'assenza“: „Ci sfugge spesso / l'assenza dei presenti“ (Felici 1982: 47). U prijevodu: „Često nam izmiče / odsutnost prisutnih.“ Kratka formulacija pritom nosi izrazitu semantičku složenost. Prisutnost i odsutnost pojavljuju se kao istodobna stanja, dok se emocionalna udaljenost izražava bez ikakve retoričke dramatizacije. Upravo kroz takvu discipliniranost izraza postiže se snažan refleksivni

učinak. Sličan postupak prisutan je i u pjesmi „Specchi“: „A volte nelle persone / cerchi alcuni specchi di te, / ne sfuggi altri“ (Felici 2003: 33). U prijevodu: „Katkad u ljudima / tražiš neka svoja zrcala, / od drugih bježiš.“ Minimalizam izraza ovdje omogućuje koncentraciju značenja oko nekoliko ključnih riječi: „zrcala“, „traženje“ i „bijeg“. Između tih pojmova razvija se čitava mreža odnosa vezanih uz identitet, samoprepoznavanje i nesigurnost percepcije subjekta. Važan aspekt poetike Caterine Felici predstavlja i ritam. Kratki stihovi, česta opkoračenja i odsutnost sintaktičke prenatrpanosti stvaraju spor, meditativan ritam koji odgovara refleksivnoj prirodi njezine lirike. Takva ritmička organizacija omogućuje zadržavanje na pojedinim slikama i mislima, dok tišina između stihova postaje jednako važna kao i same riječi. U pjesmi „Essere vivi“ ritam dodatno naglašava egzistencijalnu napetost: „Vivere / è tentare la fuga / da due morti“ (Felici 1975: 18). U prijevodu: „Živjeti / znači pokušavati pobjeći / od dviju smrti.“ Sažetost iskaza pojačava njegov filozofski karakter. Izostanak dodatnog objašnjenja omogućuje da izraz „dvije smrti“ ostane otvoren interpretaciji: može označavati fizičku i duhovnu smrt, prošlost i budućnost, ili pak stanje unutarnje nepokretnosti nasuprot stvarnom življenju. Redukcija izraza povezana je i s autoričinom sklonošću fragmentarnosti. Mnoge pjesme djeluju kao kratki misaoni ili perceptivni fragmenti koji ne teže zatvorenosti ni konačnosti. Upravo zbog toga njezina poezija ostavlja dojam trajne otvorenosti, kao da se refleksija nastavlja i izvan granica samoga teksta. Takva poetika fragmenta osobito dolazi do izražaja u pjesmi „Proiezioni“: „proiezioni del nulla, / d'umanità sfuggente, / d'ansie di arrivi, / di inutili fughe“ (Felici 1978: 15). U prijevodu: „projekcije ništavila, / izmičućeg čovječstva, / tjeskoba dolazaka, / beskorisnih uzmaca.“ Pjesma ne nudi zaključak ni razrješenje; ostaje otvorena slika fragmentirane i nestabilne stvarnosti. U konačnici, jezična redukcija u lirici Caterine Felici ne predstavlja stilsku jednostavnost, nego precizno oblikovan poetski postupak kojim se ostvaruje visoka razina semantičke gustoće. Minimalistički izraz omogućuje otvorenost značenja, dok fragmentarnost, elipsa i simbolička kondenzacija stvaraju poeziju koja svoju egzistencijalnu dubinu ostvaruje upravo kroz disciplinu i suzdržanost jezika.

6. Egzistencijalna refleksija između samoće, vremena i identiteta

Egzistencijalna dimenzija lirike Caterine Felici ne oblikuje se kroz eksplicitno filozofsko promišljanje, nego kroz niz suptilnih refleksivnih pomaka u kojima subjekt nastoji razumjeti vlastiti položaj unutar vremena, prostora i odnosa s drugima. Upravo zbog toga njezina poezija ne djeluje deklarativno ni konceptualno, nego meditativno: egzistencijalna pitanja proizlaze iz svakodnevnih situacija, emocionalnih stanja i percepcije prolaznosti. Jedna od temeljnih koordinata takve

refleksije jest iskustvo samoće. Samoća se u lirici ove autorice ne prikazuje isključivo negativno niti se poistovjećuje s potpunom izolacijom; ona istodobno može predstavljati prostor unutarnje tjeskobe i mogućnost introspektivnog produbljivanja. Subjekt se često nalazi između potrebe za bliskošću i potrebe za povlačenjem u vlastiti unutarnji prostor. Takva ambivalentnost jasno je prisutna u pjesmi „Estraneo“: „Mi sei vicino / e lontano. / Quando l'uomo / è solo con se stesso, / gli è estraneo / anche chi ama“ (Felici 1975: 13). U prijevodu: „Blizu si mi / i daleko. / Kada je čovjek / sam sa sobom, / stran mu je / čak i onaj koga voli.“ Bliskost se ovdje ne pojavljuje kao jamstvo razumijevanja. Čak ni ljubavni odnos ne može u potpunosti prevladati unutarnju izolaciju subjekta. Samoća nije posljedica fizičke odsutnosti drugoga, nego stanje svijesti koje proizlazi iz nemogućnosti potpune komunikacije. Sličan motiv pojavljuje se i u pjesmi „Rapporti“, gdje se odnosi među ljudima definiraju kroz istodobnu prisutnost povezanosti i udaljenosti: „So di barriere / tra chi è insieme, / d'invisibili fili / che ci uniscono / ai lontani“ (Felici 1982: 17). U prijevodu: „Znam za prepreke / među onima koji su zajedno, / za nevidljive niti / koje nas povezuju / s udaljenima.“ Takvi stihovi potvrđuju da je subjekt ove poezije trajno suočen s nestabilnošću međuljudskih odnosa. Granica između blizine i udaljenosti ostaje fluidna, dok se osjećaj pripadanja neprestano dovodi u pitanje. Egzistencijalna refleksija pritom je usko povezana s iskustvom vremena. Vrijeme u lirici Caterine Felici ne djeluje linearno ni stabilno; ono je fragmentirano, prožeto memorijom i obilježeno stalnim preklapanjem prošlosti i sadašnjosti. Prošlost nije zatvorena dimenzija, nego aktivna prisutnost koja oblikuje percepciju sadašnjega trenutka. Ovakav odnos prema vremenu jasno se očituje u pjesmi „Nell'improvvisa sventura, il tempo“: „Nella disperazione / del presente / il passato / è spesso inutile giornale / che si macera nell'acqua / e il futuro / una pagina bianca / che guardiamo con paura“ (Felici 1975: 27). U prijevodu: „U očaju / sadašnjosti / prošlost / je često beskorisna novina / koja se raspada u vodi, / a budućnost / prazna stranica / koju gledamo sa strahom.“ Prošlost i budućnost ovdje gube stabilnost i sigurnost. Prošlost se raspada, dok budućnost ostaje prazna i zastrašujuća. Subjekt se nalazi u vremenskom prostoru obilježenom nesigurnošću i nemogućnošću čvrstog uporišta. Važno je pritom naglasiti da autorica ne drammatizira prolaznost patetičnim tonom. Naprotiv, svijest o vremenu često se oblikuje kroz smirenu i discipliniranu refleksiju. Upravo ta suzdržanost omogućuje snažniji egzistencijalni učinak. Takva se dimenzija osobito jasno pojavljuje u pjesmi „Mosaico“: „Ho sofferto. / Spensierata / vorrei godere / la gioia del presente, / non immaginare nei fiori / i petali appassiti“ (Felici 1975: 43). U prijevodu: „Patila sam. / Bezbrižno / željela bih uživati / radost sadašnjosti, / ne zamišljati na cvjetovima / uvenule latice.“ Subjekt je svjestan prolaznosti čak i u trenucima ljepote. Cvijet već u sebi nosi sliku uvenuća, što pokazuje da svijest o nestajanju trajno prati iskustvo života. Egzistencijalna refleksija u poeziji Caterine Felici

povezana je i s pitanjem identiteta. Subjekt se ne pojavljuje kao stabilna i dovršena cjelina, nego kao biće trajnog unutarnjeg kretanja, obilježeno nesigurnošću i promjenjivošću. Identitet se ne definira konačno, nego se oblikuje kroz odnos prema drugima, prema prostoru i prema vremenu. Takva se dinamika jasno očituje u pjesmi „La logica del filo”: „Ma a volte in essa io: / malinconica, / smarrita prigioniera / d'un indefinito bozzolo, / di cui m'è oscura / la logica del filo“ (Felici 1982: 23). U prijevodu: „Ali katkad u njoj ja: / melankolična, / izgubljena zatočenica / neodređene čahure / čija mi je nejasna / logika niti.“ Metafora čahure pritom upućuje na stanje zatvorenosti i nesigurnosti, ali i na mogućnost transformacije. Subjekt ne razumije u potpunosti „logiku niti“ koja određuje njegovo iskustvo, što dodatno naglašava egzistencijalnu dimenziju nespoznatljivosti. Pitanje identiteta dodatno se produbljuje kroz iskustvo unutarnje podijeljenosti. Subjekt poezije često istodobno pripada različitim emocionalnim i misaonim stanjima, bez mogućnosti njihova konačnog pomirenja. Takvu unutarnju napetost sažeto izražava pjesma „Potenza e debolezza”: „È d'una grossa potenza, spesso, / l'enorme debolezza“ (Felici 2003: 27). U prijevodu: „Velika je snaga, često, / golema slabost.“ Opozicija snage i slabosti pritom se ne razrješava. Naprotiv, upravo njihovo supostojanje određuje egzistencijalnu kompleksnost subjekta. U kasnijim zbirkama refleksivna dimenzija lirike poprima i izraženiju duhovnu komponentu. Međutim, ni tada poezija ne prelazi u religioznu deklarativnost; duhovnost ostaje povezana s potrebom za smislom i unutarnjom harmonijom. To je osobito vidljivo u pjesmi „Il senso della vita”: „Sei vivo veramente / se hai il senso della vita“ (Felici 2017: 9). U prijevodu: „Istinski si živ / ako imaš smisao života.“ Nastavak pjesme pokazuje kako se taj smisao ne nalazi u materijalnom ili društvenom uspjehu, nego u sposobnosti ljubavi, stvaranja, učenja i duhovnog otvaranja prema svijetu. Egzistencijalna refleksija ovdje se postupno približava etičkoj i duhovnoj dimenziji ljudskoga iskustva. U konačnici, lirika Caterine Felici oblikuje se kao poezija trajnog preispitivanja ljudske egzistencije. Samoća, vrijeme, identitet i prolaznost ne pojavljuju se kao izolirane teme, nego kao međusobno povezane dimenzije iskustva. Subjekt pritom ne pronalazi konačne odgovore ni stabilna uporišta; njegova se egzistencija ostvaruje upravo u trajnoj napetosti između potrebe za smislom i svijesti o nesigurnosti svijeta.

Zaključak

Poezija Caterine Felici predstavlja osobitu dionicu unutar književnosti talijanskih autora zadarskih korijena u egzilu, ali njezina se vrijednost ne iscrpljuje u pripadnosti tome povijesnom i kulturnom kontekstu. Premda iskustvo egzila ostaje važna pozadinska koordinata njezina stvaralaštva, analiza pjesničkog korpusa pokazuje kako se poetika ove autorice razvija prema univerzalnijoj egzistencijalnoj refleksiji u kojoj pitanja identiteta,

vremena, samoće i prolaznosti nadilaze autobiografsku razinu i zadobivaju općeljudsku dimenziju. Temeljna osobitost njezine lirike očituje se u spoju formalne redukcije i semantičke složenosti. Kratak stih, discipliniran jezik i odsutnost retoričke prenaplašenosti ne vode pojednostavljenju pjesničkog izraza, nego omogućuju izrazitu koncentraciju značenja. Upravo zahvaljujući toj jezičnoj ekonomiji Felici uspijeva oblikovati poeziju visoke sugestivnosti u kojoj se refleksija razvija kroz fragment, simbol i diskretne perceptivne pomake. Analiza je pokazala kako se njezin pjesnički svijet organizira oko nekoliko međusobno povezanih tematskih osi. Među njima posebno mjesto zauzimaju melankolija, kontradikcija i osjećaj unutarnje nestabilnosti. Melankolija se pritom ne pojavljuje kao zatvoren emocionalni registar, nego kao način percepcije stvarnosti i temelj refleksivnog iskustva. Subjekt poezije ove autorice trajno je suočen s promjenjivošću svijeta, nesigurnošću identiteta i nemogućnošću konačne spoznaje, zbog čega se značenje neprestano oblikuje u prostoru između suprotstavljenih stanja: blizine i udaljenosti, ukorijenjenosti i nomadizma, vedrine i tjeskobe, snage i slabosti. U tom kontekstu osobito važnu funkciju ima poetika kontradikcije. Stvarnost se u lirici Caterine Felici ne prikazuje kao stabilna i jednoznačna cjelina, nego kao dinamično polje percepcije obilježeno relativnošću i višestrukošću iskustva. Suprotnosti se ne poništavaju niti razrješuju, nego ostaju trajno prisutne kao sastavni dio egzistencijalnog iskustva. Upravo zbog toga subjekt ne zauzima poziciju sigurnog promatrača, nego ostaje uključen u proces neprestanog preispitivanja vlastitoga odnosa prema svijetu. Važnu ulogu u oblikovanju takve refleksije ima priroda. More, nebo, magla, svjetlost i vjetar u poeziji Caterine Felici ne djeluju kao dekorativni motivi, nego kao simbolički i refleksivni prostori kroz koje se artikuliraju unutarnja stanja subjekta. Posebno mjesto zauzima more, koje istodobno označuje otvorenost i nesigurnost, privlačnost i prijetnju, trajanje i promjenu. Ono se pritom ne reducira na znak zavičaja ili egzila, nego postaje univerzalni simbol ljudske egzistencije i njezine trajne izloženosti promjeni. Jednako je važna i uloga svakodnevice. Caterina Felici egzistencijalna pitanja ne oblikuje kroz izvanredne ili dramatične situacije, nego kroz male geste, kratke prizore i fragmente svakodnevnog iskustva. Upravo u toj diskretnoj poetici svakodnevnoga njezina lirika postiže posebnu uvjerljivost: egzistencijalna refleksija ne odvija se izvan života, nego unutar njegovih naizgled najjednostavnijih oblika. Na formalnoj razini poezija ove autorice pokazuje izrazitu sklonost fragmentarnosti i otvorenosti značenja. Mnoge pjesme djeluju kao misaoni ili perceptivni fragmenti bez konačnog zaključka, što odgovara samoj naravi egzistencijalnog iskustva koje se u njezinoj lirici nikada ne prikazuje kao dovršeno ili potpuno razriješeno. Tišina, elipsa i praznina između stihova pritom postaju jednako važni kao i same riječi, omogućujući stvaranje poezije koja svoju dubinu ostvaruje upravo kroz suzdržanost. U konačnici, lirika Caterine Felici potvrđuje se kao poezija unutarnje refleksije i egzistencijalne osjetljivosti koja nadilazi

uske granice književnosti egzila. Riječ je o pjesništvu koje se ne temelji na velikim retoričkim gestama, nego na precizno oblikovanoj meditaciji o ljudskoj prolaznosti, nesigurnosti i trajnoj potrebi za smislom. Upravo u spoju formalne discipliniranosti, simboličke otvorenosti i refleksivne dubine može se prepoznati specifičnost i trajna vrijednost ove poetike.

Bibliografija

- De Luca, Liana. "Lecture di poesia di Liana De Luca: La zaratina Felici sul mare oltre le parole". *L'Arena di Pola*, 27. studenoga 1982., str. 6.
- Felici, Caterina. *Reciproco possesso*. Padova: Rebellato, 1975.
- Felici, Caterina. *Vastità dei frammenti*. Ravenna: Longo, 1978.
- Felici, Caterina. *Oltre le parole*. Ravenna: Longo, 1982.
- Felici, Caterina. *Labili confini*. Ravenna: Longo, 1994.
- Felici, Caterina. *Confluenza*. Ravenna: Longo, 1997.
- Felici, Caterina. *Tessere di vita*. Ravenna: Longo, 2003.
- Felici, Caterina. *Tratti d'insiemi*. Ravenna: Longo, 2007.
- Felici, Caterina. *Fogli di vita*. Ravenna: Longo, 2013.
- Felici, Caterina. *Dentro la vita*. Ravenna: Longo, 2017.
- Felici, Caterina. *Nei giorni*. Ravenna: Longo, 2020.
- Neirotti, Marco. „Caterina Felici: *Reciproco possesso*“. *La Stampa – TuttoLibri*, 17. srpnja 1976., str. 15. Recenzija knjige: Caterina Felici. *Reciproco possesso*. Padova: Rebellato, 1975.

Nikolina Gunjević Kosanović

Between the Sea and Inner Silence: Existential Reflections in the Poetry of Caterina Felici

Summary

This paper analyses the lyrical oeuvre of Caterina Felici, a poet of Zadar origin whose literary work developed within the broader context of post-war Italian exile literature. The study focuses particularly on the existential dimension of her poetry and examines the main thematic and stylistic features of her poetic expression through an immanent reading of selected collections. Special attention is devoted to melancholy, contradiction, introspection, and the reflective position of the lyrical subject, as well as to the symbolic role of nature – especially the sea – as a space where inner experience and external reality intersect. The analysis demonstrates that Felici's poetry is characterized by a constant tension between emotional experience and reflective awareness. Reality is not presented as stable or unambiguous, but rather as fragmented, unstable, and often contradictory. Such a perception is expressed through a highly reduced poetic language based on short verses, semantic

condensation, and symbolic openness. The paper further shows that Felici's lyrical subject is marked by a persistent sense of inner displacement, uncertainty, and existential questioning, which transcends the autobiographical framework of exile and acquires a universal dimension. Particular emphasis is placed on the poetics of contradiction and mirroring, through which the poet constructs a world governed by unstable boundaries between proximity and distance, memory and present time, rootedness and wandering. Natural elements such as the sea, mist, wind, and light function not as decorative motifs, but as symbolic mediators of existential states and introspective processes. The paper concludes that Caterina Felici's poetry represents a distinctive voice within poetry due to its combination of formal restraint, reflective depth, and semantic complexity. Her poetic discourse transforms personal and historical experience into a broader meditation on solitude, temporality, identity, and the human search for meaning.

Key words: Caterina Felici, poetry, existential reflection, melancholy, contradiction, nature, sea, exile, Italian literature, poetic language

Primljeno: 26. 2. 2026.

Prihvaćeno: 14. 7. 2026.